

Kalla fakta-debatten

Endast »rätta« svar skulle TV-sändas

II Med anledning av Kalla fakta-reportrarnas svar till Tycho Tullberg i Läkartidningen 28–29/2002 vill jag ge min syn på Kalla faktas intervju med mig.

Joachim Dyfvermark och jag hade via biltelefon haft ett kort samtal som tydligen var avgörande för om mina synpunkter skulle komma med i programmet. Dyfvermark gör nu en sak av att intervjun avbröts för att jag inte stod för mitt ord! JD sade sig i telefonsamtalet vara intresserad av vår förenings syfte och arbetssätt. När jag införde kameran svarat på ett enahanda sätt på frågan som ställdes för tredje gången, avbröts intervjun.

Frågan som ställdes var: »Finns det konsensus inom föreningen för att '72-timmarsregeln' skall gälla?« Jag kunde bara svara att vi »genom litteraturgenomgångar, föredrag och diskussioner försöker förstå whiplashskadans uppkomstmekanism och skadeverkningar, men att vi inte driver någon gemensam linje inom föreningen. Var och en får tycka vad den vill«.

Förutbestämd programidé

Med motiveringen »Det borde väl inom föreningen råda konsensus angående '72-timmarsregeln' om det skall råda någon rättssäkerhet i landet« fortsatte

→ utöver den årliga tillväxten. Alternativt skall resurserna öka till mer än 9 procent av BNP senast 2004.

Resurser och bemanning

Läkarförbundet delar självklart Bror Gårdelöfs syn på de brister vi har i den svenska hälso- och sjukvården, som man måste råda bot på. Det finns en betydande både löne- och arbetsmiljöskuld, som man måste komma till rätta med genom ökade resurser och bättre bemanning.

Vi är väl medvetna om att hälso- och sjukvårdens resursbehov har fått stå tillbaka under 1990-talet som en konsekvens av saneringen av statsfinanserna, vilket också – snarare än finansieringssystemet – varit orsaken till resursbristen. I länder med obligatoriska sjukförsäkringssystem kan de samlade kostnaderna idag också utsättas för neddragningar genom bl a politiska beslut, vilket erfarenheter från Tyskland visar.

Bernhard Grewin
ordförande i Läkarförbundet
bernhard.grewin@slf.se

JD. Jag kunde inte villfara hans önskan om ett jakande svar på den frågan.

JD stängde alltså av kameran och föreföll arg. Efter några minuters total pinsam tystnad frågade jag honom, på gatan utanför, varför han blev arg. »Jag är inte arg, bara förvirrad! Man får olika svar på samma fråga, beroende på vem man frågar«, blev hans svar.

Det är precis det som både Tycho Tullberg och jag menar, nämligen att JD ville ha ett visst svar, och fick han inte det då ströks intervjun eller valda delar därav.

Kalla fakta-redaktionen sände bara budskap från personer som gagnade en förutbestämd programidé. Dyfvermark sade sig vara intresserad av Försäkringsläkarföreningens arbete, men när han fick höra hur vi jobbade var det inte intressant.

Är jorden platt?

Det borde väl stå klart för var och en – kanske särskilt för en TV-reporter – att man kan få vilka svar man vill på nästan

Replik:

Frågan bör behandlas med respekt och ödmjukhet

II Det är glädjande att Tycho Tullberg, sakkunnigläkare för Folksam, inledningsvis välkomnar en kritisk granskning av det system han verkar i (Läkartidningen 28–29/2002). Tyvärr saknar resten av hans inlägg helt den självkritik han själv efterlyser. Tullberg anser till exempel att trovärdighetsproblemen kring de extraknäckande sakkunnigläkarnas arvoden är en pseudodebatt. Tullberg skriver:

»Jag tror dock att detta är en pseudo-debatt, det viktiga (i alla fall för läkarna) är att diskutera de medicinska argumenten för och emot samband.«

Att frågan om sakkunnigläkarnas oberoende, och i förlängningen förtroendet för läkarkåren, skulle vara en pseudodebatt kanske är sakkunnigläkarnas åsikt – men sannerligen inte de skadades som berörs av de extraknäckande läkarnas beslut. Hundratals brev till redaktionen vittnar om motsatsen.

Frågan om alternativen

Tullberg fortsätter:

»Om man verkligen ville föra debat-

ten framåt så skulle det vara bra om man också kunde komma med något konkret alternativ till det nu rådande systemet.«

Tullberg har missuppfattat den granskande journalistikens uppdrag. Vi skall granska makten och belysa problem. Det är sedan upp till branschen och berörda myndigheter, som besitter kunskapen och ansvaret, att förändra och förbättra.

När det gäller sakkunnigläkarsystemet finns det alternativ. Ett exempel är att sakkunnigläkarnas utlåtande skall falla under Socialstyrelsens tillsyn, ett annat är att bolagen inte själva väljer vilka läkare som skall bedöma deras fall utan vänder sig till en expertkommitté, kanske i Läkarförbundets regi.

(Det är förstås så att citaten ovan inte är ordagranna, men andemeningen är citerad.)

Pelle Netz

ordförande

i Försäkringsläkarföreningen

pelle.netz@telia.com

Många ändrade beslut

Enligt Trafikskadenämndens årsrapport för år 2000 fick 41,4 procent av de skadade som överklagat försäkringsbolagens beslut rekommendationer om höjda ersättningar. Nämnden ändrade också bolagens, och sakkunnigläkarnas, orsakssamband i 51 fall av 128. Mot det svarade Tullberg:

»Det är oftast små justeringar, och inte sällan uttrycker Trafikskadenämndens läkare att de tycker att bolagens gradering varit för generös.«

För Tullberg och de övriga läkarna som tjänar bra på sina ordinarie jobb och som drar in hundratusentals kronor på sina extraknäck, ibland miljonbelopp, kan de skadades höjda ersättningar verka obetydliga. Men för en trafikskadad kan ett godkänt orsakssamband vara helt avgörande och ge en möjlighet att leva ett värdigt liv.

Och hade Tullberg bemödat sig att läsa Trafikskadenämndens rapport hade han sett att det, tvärtemot vad Tullberg hävdar, är mycket sällan (4,9 procent av de bedömda fallen) som nämnden anser att bolagens bedömning varit för hög.

Att fabulera citat är farligt

Pelle Netz, ordförande i Försäkringsläkarföreningen, är också upprörd över Kalla faktas program. En stor del av hans inlägg består av citat som skall visa Kalla faktas brist på att hantera källor på ett korrekt sätt. Pelle Netz borde vara mer försiktig, att fabulera citat är farligt. Att göra det i ett inlägg som handlar om källkritik är absurt.

Netz påpekar att olika personer säger olika saker, Kalla fakta kan bara hålla med. Men att som Netz säga olika saker vid olika tillfällen beroende på om kameran är på eller ej är en helt annan sak.

Tullberg och Netz är upprörda över programmets utformning och anklagar Kalla fakta för att vara vinklat och lida brist på källkritik. Det står dem fritt. Att de sedan själva i sina inlägg har upprepade sakfel faller ju inte till deras fördel.

Systemet skall utredas

Tyvärn förmår de inte lyfta blicken och titta på sakfrågan – systemet de företräder och verkar i. Att ignorera experter, forskare och de 25 000 personer som skrev under en protestlista framförd till regeringen nyligen är desto allvarligare.

Det finns problem i sakkunnigläkarsystemet, så stora problem att såväl Finansinspektionen som Socialdepartementet nu beslutat att utreda sakkunnigläkarnas oberoende och brist på tillsyn. Frågan förtjänar att hanteras med respekt och ödmjukhet, även från de inblandade läkarnas sida.

Joachim Dyfvermark

Sven Bergman

reportrar Kalla fakta TV4
joachim.dyfvermark@tv4.se
sven.bergman@tv4.se

Övergång till snus ger hälsovinster

Bo Aulin diskuterar inte sakfrågan, menar Mats Lambe och Göran Boëthius i en replik på mitt inlägg i Läkartidningen nr 28–29/2002. I själva verket är det just det jag gör. Däremot avstår jag från att gå in i detaljerna kring virrvarret av uppgifter om vem som sagt vad i den internationella tobaksindustrin de senaste decennierna.

Såväl Lambe och Boëthius som Göran Pershagen vill hålla mig ansvarig för allt som skett i branschen under över-skådlig tid och för vad andra företag har gjort eller sagt. Det ansvaret frånsvar jag mig. Däremot kan jag ta ansvar för mitt eget agerande, och för de delar av Swedish Matchs och Tobaksbolagets verksamhet jag ansvarat eller ansvarar för.

Av det skälet ser jag mig nödsakad att bemöta ett citat från ett möte 1993 som nu upprepas för andra gången och som tillskrivs mig eller en av mina medarbetare. Någon av oss påstås ha förordat en stämning riktad mot den amerikanska miljömyndigheten, EPA, i citerad form. Beträffande ordalydelsen förtjänar den inte att kommenteras på annat sätt än att det bör noteras att representanter för Läkare mot tobak finner påståenden från Philip Morris sanningsenliga, trovärdiga och pålitliga. När det passar.

Industrin fick rätt

Beträffande frågan i sak förhåller det sig på det viset att EPA 1993 klassificerade omgivningsrök (passiv rökning) som en s k Class A Carginogen, dvs lika cancerframkallande som radioaktiv strålning. Att vistas i ett rum där någon röker påstods vara lika farligt som att vistas i en radioaktivt nedsmutsad miljö. Klassificeringen var absurd och orimlig och saknade all vetenskaplig grund.

Enda möjligheten att komma till rätta med detta var att stämma EPA i allmän domstol, för att framtvinga en redovisning av underlaget för åtgärden, något som den amerikanska tobaksindustrin också gjorde. Domstolen gav industrin rätt, och EPA tvingades att dra tillbaka klassificeringen.

Myndighetsingripanden måste vara underbyggda, och inte baserade på godtycke. Det tyckte vi då och det tycker vi idag. Av samma skäl är Swedish Match berett att gå till Europadomstolen för att få bort snusförbudet i EU, som även det är godtyckligt baserat och i strid med såväl vetenskapliga fakta som det juridiska regelverket.

Snus minskar rökning

Jag framhårdar i att Swedish Match aldrig strävat efter att dölja eller förtiga,

men bolaget har heller aldrig tvekat att reagera mot grundlösa, falska eller vilseledande påståenden eller åtgärder beträffande bolaget eller dess produkter, vilket såväl EPA-klassificeringen som EUs snusförbud utgör exempel på.

Som framgått av medias rapportering intresserar sig för närvarande framträdande representanter för det internationella tobaksmotståndet för »det svenska exemplet«. De menar, precis som Swedish Match, att snusanvändningen i Sverige är den enda rimliga förklaringen till att vi uppvisar de bästa resultaten i världen i minskning av rökningen. Slutsatsen blir att snuset bör accepteras som alternativ till rökning, med betydande hälsovinster som effekt.

De illvilliga angreppen på Swedish Match i Läkartidningen har smått fanatiska förtecken. Lite sunt förnuft och vetenskaplig balans skulle vara klädsamt. Vi är faktiskt överens om att minskad cigarettökning räddar människoliv.

Bo Aulin

informationsansvarig direktör
Swedish Match

Redaktionell kommentar:

Debattklimatet mellan dem som tillverkar potentiellt hälsofarliga produkter och de läkare som sysslar med sambanden mellan omgivningsfaktorer och hälsa är ofta spänt. Detta illustreras inte minst av debatten mellan Swedish Match och företrädare för Läkare mot tobak. Enligt Bo Aulin, talesman för Swedish Match, handlar läkarkritiken om illvilliga angrepp präglade av fanatism och brist på sunt förnuft och vetenskaplig balans. Det är starka ord.

Tongångarna känns igen från förr när tillverkare av farliga bilar, hälsovådliga födoämnen eller skadliga läkemedel gick till angrepp mot sina kritiker. Sedan dess har flertalet industriföreträdare insett att attack inte är rätt försvar i frågor som gäller farhågor för människors hälsa. Man försöker ta kritikerna på allvar och profilerar sig i hälso- och miljöfrågor. Tidigare hårt ansatta branscher har därmed fått ett annat renommé i professionens och allmänhetens ögon. Dessa erfarenheter kan vara något för tobaksindustrin att begrunda.

Josef Milerad

medicinsk chefredaktör
Läkartidningen